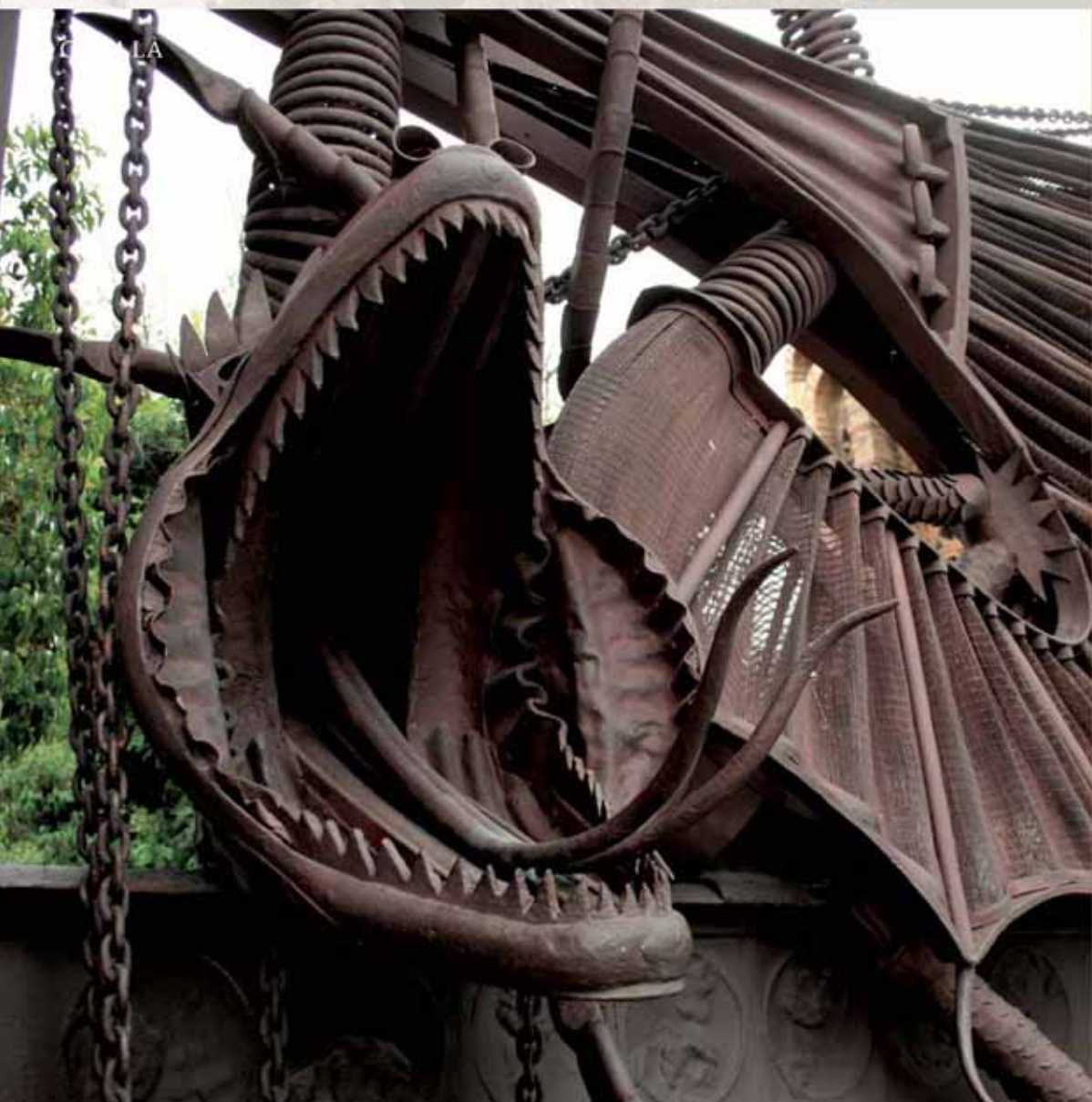


Els Espais Gaudí de la Universitat de Barcelona





Gaudí al Campus de la Diagonal

Portal del Coneixement

La Universitat de Barcelona conserva un important patrimoni d'Antoni Gaudí, els antics pavellons d'entrada de l'antiga Finca Güell, ubicats a l'avinguda Pedralbes, darrere mateix dels jardins de la Facultat de Dret i dos dels portals d'entrada a la mateixa propietat, situats a l'Avinguda Joan XIII, a l'entrada de la Facultat de Farmàcia, i darrere de la Facultat de Biologia respectivament. El recorregut per les obres de Gaudí a la zona es pot completar amb la Font d'Hèrcules i un umbracle de



La volta i la llanterna del picador des del terrat de les cavallerisses

ferro cobert amb arcs parabòlics que es troben dins del Parc de Pedralbes.

Les obres de Gaudí van passar a formar part del patrimoni de la Universitat de Barcelona amb la creació del nou campus de la Diagonal i té la consideració de monument històrico-artístic d'interès nacional des de 1969. La resta de la propietat, el que havia estat la residència d'estiu d'Eusebi Güell així com els jardins i els horts més propers, havien estat cedits pels seus hereus, el 1919, per a la construcció del Palau Reial de Pedralbes.

Les intervencions de Gaudí a la Finca Güell, realitzades entre 1883 i 1887, són una mostra de la primera producció de l'arquitecte que fa una reelaboració dels estils històrics –en aquest cas el neomudèjar i d'altres models encara més exòtics– amb gran llibertat de composició. Des del punt de vista constructiu, Gaudí empra de manera magistral una antiga tècnica constructiva catalana, la volta de maó de pla, que projecta a partir d'arriscades formes parabòliques i hiperbòliques, sobre murs que alternen el paretat comú, el maó i un revestiment de peces de ciment. Com a elements ornamentals juga amb els mateixos materials de construcció i, per primera vegada, va fer servir la ceràmica i el trencadís en el recobriments de les cúpules.

Plànol de la Finca Güell després de les ampliacions promogudes per Eusebi Güell i Bacigalupi segons reconstrucció de l'Arxiu Històric Municipal de Les Corts



La Finca Güell de l'antic poble de Les Corts al Campus de la Diagonal Portal del Coneixement

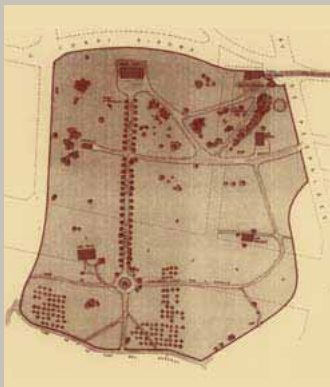
El poble de les Corts, a finals, a mitjans del segle XIX, era un municipi independent amb un extens terme municipal que, malgrat la industrialització creixent, era encara una zona rural amb grans explotacions agràries. Això va motivar que s'instal·lessin molts dels centres d'assistència pública i que famílies benestants de Barcelona cerquessin grans finques per passar-hi els mesos d'estiu. Els propietaris van restaurar i adaptar als nous usos antigues masies rurals, mantenint el cultiu de la terra. La Torre Melina, lamentablement desapareguda, i la Torre Güell, molt transformada en ser convertida en Palau Reial, en foren les més representatives.

Joan Güell i Ferrer, el pare d'Eusebi Güell, a qui hem de considerar el gran mecenes de Gaudí, havia comprat, l'any 1859, una primera propietat a les Corts, Can Custó, i la va reformar. Era una antiga heretat de la família Sarrià que havia estat dels Custó, uns apotecaris de Barcelona des de 1643. Eusebi, a la mort del seu pare, va anar engrandint la propietat

amb noves compres, Can Feliu, Can Baldiró i Can Berra. La primera, Can Feliu, es trobava en front de la Facultat de Biologia; Can Baldiró, als jardins frontals de l'actual Facultat de Dret; i Can Berra, una mica més al nord, amagada sota la línia de pins que encara es conserven darrera de la mateixa facultat.

Entre les reformes empreses per Eusebi Güell hi havia el projecte de traçar un nou accés a la finca obrint una via més ràpida que l'antiga sortida per Les Corts. Va projectar la que s'anomenava aleshores "carretera

particular del Sr. Güell", actual carrer de Manuel Girona, cap a la nova carretera de Sarrià i va encarregar a Gaudí la construcció del nou portal i dels pavellons d'entrada. S'hi accedia a través d'un portal tancat creuant una sèrie de propietats privades pel mig d'una doble filera d'arbres fins a arribar a la Porta del Drac. Això vol dir que l'accés de la finca tenia un cert aire privat, amagat de la gent del carrer, un fet que podria explicar el caràcter insòlit d'aquestes construccions.



Accés al jardí amb el brollador, rèplica del que va desaparèixer de la Casa Vicens, el 1953

Vista d'un dels camins amb la rèplica del brollador de la Casa Vicens al fons



El Jardí de les Hespèrides

Els jardins de la finca Güell, tant la part que ara constitueix el Parc de Pedralbes on trobem la Font d'Hèrcules, com la Porta de Drac i el seu entorn s'han d'interpretar com una imatge plàstica del gran poema mític *L'Atlàntida* de Mn. Jacint Verdaguer segons va demostrar Joan Bassegoda Nonell i ha estat reconegut també per altres investigadors. El poeta, amic de Joan Güell i protegit d'Antonio López, marquès de Comillas i consogre de Güell i a qui anava dedicat el poema, va escriure allà les darreres planes. La primera edició de *L'Atlàntida* data de 1878, només cinc anys abans que Gaudí iniciés la seva intervenció a la finca.

El poema tracta sobre el somni d'un jove Cristòfor Colom a qui un ermità li va narrar la fi del mític continent de l'Atlàntida. En el segon cant, Hèrcules es va arriscar a visitar-lo per robar les taronges d'or custodiades per les nimfes Hespèrides amb què podria obtenir la mà de la reina Hesperis. Consumat el robatori, els fills d'aquesta, els Atlants, van provocar enfurits l'esfondrament del continent. Finalment, després de la mort de la reina Hesperis, Hèrcules va fundar la ciutat de Barcelona. Colom, trasbalsat per la narració, va sentir la necessitat de cristianitzar els pobles de més enllà de l'Oceà.

Un drac, el Ladó descrit per Hesíode i tres nimfes, les Hespèrides, guardaven el jardí

que amagava el taronger amb els fruits d'or que va obtenir Hèrcules després de matar el drac. Aquest, un cop mort, es va convertir en la constel·lació celeste del Drac que al mes d'abril queda en la mateixa orientació del drac de la porta. Podem identificar el taronger reproduït a dalt del pilar que suporta la gran porta i el record de l'heroi, Hèrcules, que trobem a la font de l'interior del jardí.

Les Hespèrides, al seu torn, que eren les nimfes de la terra i del crepuscle, Eglé, Eríia i Hespera van ser castigades pel seu descuit i van ser convertides en arbres: el salze, el pollancre i l'om respectivament, arbres que estaven plantats al jardí. Una bella història que dóna contingut simbòlic al jardí i a la Torre Satalia com anomenava Verdaguer a la Torre Güell –satalia és el nom d'una rosa silvestre que trobarem també representada abastament en els pavellons Güell.



Pilar que sosté la Porta del Drac amb l'anagrama Güell

Llanterna que corona la volta del picador

Vista interior dels arcs de les cavallerisses



Les cavallerisses, l'estable i el picador

Flanquejant la Porta del Drac, es disposen els dos edificis que coneixem amb el nom genèric d'espais Gaudí. Són les antigues cavallerisses –compostes d'estable i picador– i l'habitatge del porter. Són de dimensions reduïdes però d'una gran complexitat tècnica i de composició. En ambdós edificis el parament exterior té una base de paredat comú amb filades de maó i, en la seva part superior, està recobert amb unes plaques de ciment amb una decoració semicircular de to ocre. Totes les obertures són de formes parabòliques i estan encerclades amb maó, el mateix material que dibuixa la filigrana del coronament, en aquest cas amb petites peces de ceràmica incrustada. El recobriment de la gran llanterna de la cúpula del picador és de trencadís ceràmic. El gran pilar que sustenta la porta és també de maó sobre una base de pedra i amb un gran medalló de pedra a mitja alçada amb l'anagrama dels Güell, la G envoltada de roses, la satalia de Verdaguer. Més amunt hi trobem el mític taronger de les Hespèrides, amb la part inferior tallada en pedra, acabada en una insòlita i estilitzada escultura d'antimoni.

Les cavallerisses estan compostes per un petit accés i el gran estable format per una successió d'arcs parabòlics que sostenen unes voltes disposades perpendicularment, i de perfils també parabòlics que s'obren



Interior del picador amb vistes a la porta d'accés

sobre el terrat i donen llum zenital a l'espai. El picador és de planta quadrada i està cobert amb una volta semiesfèrica amb una llanterna que filtra la llum. En dos dels seus angles hi ha una curiosa escala d'esglaons triangulars que estan inspirats directament en el teòric francès Viollet-le-Duc. Actualment acull una col·lecció de peces de gran valor històric, l'utillatge que es va fer servir a La Pedrera pel constructor Josep Bayó, cedides a la Reial Càtedra Gaudí.

A l'exterior, adossat al picador, cal destacar l'abeurador dels cavalls adossat a l'extrem est. Té forma circular i està realitzat amb fileres de maó, les de la part inferior disposades horitzontalment i les superiors, que acaben amb un perfil arrodonit, de manera vertical.

Reial Càtedra Antoni Gaudí

Fins l'any 2007, els Pavellons Gaudí han acollit la seu de la Reial Càtedra Antoni Gaudí, adscrita a l'Escola Tècnica d'Arquitectura de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya. Actualment la seu de la Càtedra està instal·lada al Parc Científic de Barcelona als espais del Centre de Documentació Antoni Gaudí [www.pcb.ub.edu.gaudi].



Coronament del pilar que sosté la Porta del Drac

El pavelló de porteria La porta del Drac



La porteria té un cos central de planta octogonal que fa les funcions de cuina i menjador. L'espai està cobert per una cúpula semiesfèrica realitzada amb la tècnica de volta de maó de pla amb una petita llanterna-ventilador. Disposats en forma de L i orientats cap a la porta i al pati

d'entrada respectivament, es situen dos cossos de planta quadrada que allotgen quatre cambres en dos pisos, les dues superiors cobertes també amb petites cúpules i una llanterna. A la cara nord es situa l'entrada i la petita escala que condueix a una galeria en el pis superior que dóna pas als dormitoris. Els acabats exteriors són similars als dels estables, sòcol de paredat comú amb filades de maó i recobriments de plafons de ciment. Les finestres presenten unes originals gelosies de fusta. Les cobertes, per la seva banda, dominen tot el conjunt i, com en el del picador, estan recobertes amb trencadís ceràmic.



Accés a la casa del guarda

Porta del Drac ►

La Porta del Drac, el gran barri de ferro de la porta d'accés a la finca és el primer que ens rep en la nostra visita, una gran porta per als carruatges de cinc metres d'amplada. La porta, realitzada en ferro, està penjada sobre un únic pilar de maó vermell amb un coronament de pedra amb la inicial G i un original taronger —el mític arbre d'Hèrcules— d'antinomi. En el cos superior de la porta es troba el drac, el Ladó vigilant del jardí de les Hespèrides, de cos prim i ales de ratpenat amb un cap petit però amenaçador amb la seva boca oberta que ens deixa veure l'amenaçadora llengua bífida. El drac porta corona, com a rei que és de la supèrbia i gira el cap perquè no dorm mai vigilant els fruits llegendaris. A la dreta, una porta més petita que presenta una lira a la part superior en remembrança de la inspiració poètica de Jacint Verdaguer, permet el pas als vianants. El treball de ferro va ser realitzat als tallers Vallet i Piquer de Barcelona el 1885.



Porta Sud que dóna accés a la façana posterior de la Facultat de Biologia

Plànol d'alçat de l'antiga porta d'accés a la finca Güell



Els jardins

Davant de la Porta del Drac començaven els jardins de l'antiga finca que combinaven la funció ornamental i agrària i que ara es confonen amb els espais verds de la Facultat de Dret. De l'esplanada d'entrada en surt un vial que acaba delimitant una petita plaça amb un brollador, rèplica moderna del que va desaparèixer de la Casa Vicens, el 1953. La bassa de forma circular està recoberta per rajoles de ceràmica blanca i verda amb una petita flor ornamental. D'aquí en surten dos camins, un dels quals comunicava amb l'eix transversal de la finca i l'altre portava directament cap a la Torre Güell. Delimita el jardí pel cantó est una filera de pins que, en origen, marcarien els límits entre les antigues finques de Can Custó i Can Berra. Al llarg dels camins trobem diverses columnes de marbre com a suport de testos de terracota que provenen d'una obra de l'arquitecte August Font. Adossat al mur posterior es conserva una llar de foc amb ceràmica que procedeix de l'antiga Torre Güell i al bell mig del jardí es troba una grua que s'havia emprat a La Pedrera i que havia estat del constructor Josep Bayó i Font. El 1982 es va refer el mur de tancament i es posà una porta de ferro forjat de 1901 a la qual es col·locà el rètol "Hortus Hesperidum".

Reconstrucció de la Porta Est entre la Facultat de Farmàcia i els col·legis majors ►

Els accessos secundaris

A l'altre cantó de la Diagonal es conserven les portes laterals. La de la Facultat de Farmàcia és una reconstrucció idèntica de la primitiva que estava localitzada més cap a l'interior del recinte. Presenta un sol pas cobert amb un arc rebaixat entre dos pilars coronats per petits pinacles i està construïda amb maó vermell amb un escacat de petites rajoles de ceràmica aplicada vermella i blanca. També el contrast entre petites rajoles de ceràmica, en aquest cas combinant el verd i blanc, és el tret que domina la porta situada més al sud i que dóna accés a la Facultat de Biologia per la part posterior. És un portal de dimensions més grans que comunicava la finca amb la seva antiga sortida cap al poble de Les Corts. Dos murs laterals coberts amb merlets d'alçada desigual feien de suport a una reixa metàl·lica que no es conserva.

Autora dels textos: Mireia Freixa





Ruta del Modernisme

Des de l'any 2004, el recinte dels Pavellons Gaudí està adherit a la Ruta del Modernisme propiciada per l'Institut del Paisatge

Urbà de l'Ajuntament de Barcelona

www.rutadelmodernisme.com



UNIVERSITAT DE BARCELONA



Centre de Documentació Antoni Gaudí

Avinguda de Pedralbes, 7

08034 Barcelona

Per concertar visites:

+34 902 076 621

+ 34 933 177 652 (des de fora de Barcelona)